

Entrevista amb Agustí Alcoberro

La independència de l'escriptor

per Jeroni Benavides. Fotos Pere Monistrol

Avui parlem amb l'Agustí Alcoberro, el darrer Premi Sant Jordi de novel·la amb l'obra "Retrat de Carme en penombra". El premi -una sorpresa per a molts, inclòs ell mateix- arriba després d'una relativament breu -però exitosa- carrera literària durant la qual ha publicat narrativa més aviat adreçada al món juvenil (El secret del doctor Givert, Set gates de vida i una troca embolcada). Agustí Alcoberro és historiador i "gourmet", catedràtic de Geografia i Història i gironí, professor d'institut i casat, escorpi i pare de família.

L'Agustí ens rep a l'estudi de casa seva, on tota una extensa biblioteca atapeïda de volums descobreix, sense equívocs, la professió (historiador) i la vocació (la literatura) d'aquest home d'aspecte casolà, senzill i planer. Sense haver-nos conegut prèviament, resulta força fàcil contactar amb ell, amb el seu món i la seva ideologia -entesa en un ampli sentit de la paraula-, la qual quasi sembla que no cal explicitar donat que és quelcom viu, més o menys evident, però quelcom que pràcticament s'intueix d'antuvi. Els seus arguments, la seva trajectòria literària -fora dels nuclis o grups de qualsevol adscripció-, el seu comportament, la seva vida professional, el fan un home particular, una persona que cal conèixer per poder parlar de la seva obra.

-Amb aquest llibre, m'he trobat molt proper al marc general de la narració, molt proper a l'entorn i als personatges, potser perquè entre tot això i les meves, les nostres, experiències personals hi ha quelcom de comú. "Retrat de Carme en penombra", és una crònica d'una generació, una crònica dels "progres" dels setanta?

-Efectivament, un dels elements que hi ha al darrera de l'obra és una reflexió -en part desmitificadora- del que va ser la generació que va arribar a la consciència política a través de la universitat en els primers setanta, una generació que avui dia es reparteix entre el poder, en alguns casos, i allò tan tòpic que anomenem el desencís, en altres. L'objectiu de la novel·la no és esdevenir una crònica social o una novel·la realista...

-...tot i que ho fa precisament en clau realista, de realisme social...

-Crec que aquest element que hem comentat de crònica generacional es reflecteix fins i tot en un esforç molt marcat de datació dels esdeveniments i de vegades massa detallista, potser. Però paral·lela-

ment a això, dins la novel·la hi ha l'esforç de definir un personatge concret (la Carme), i de fer-ho sense que sigui exactament el símbol d'una generació, sinó un personatge perfectament independent i destriable de qualsevol altre. Vull creure que aquest esforç d'interiorització i definició és prou coherent en ell mateix. Tot i que la descripció de fets molt actuals ha marcat l'entorn d'alguna manera, la novel·la és una reflexió sobre temes molt més amplis, on els esdeveniments concrets no deixen de ser un teló de fons; aquesta novel·la seria perfectament trasplantable a altres generacions que la llegeixin o a d'altres àmbits geogràfics perquè al capdavall, al darrera el que hi ha és una reflexió sobre temes que han configurat des de sempre la nostra literatura, com ara la solitud (el gran protagonista de la novel·la), o la relació entre els sexes -no només entesa en termes d'atracció, sinó també de violència-, el poder, ...; en definitiva, un seguit de con-

ceptes que han amarat la literatura universal.

-Has volgut reflectir l'evolució cap a l'èxit professional, la integració social i el progrés econòmic, d'una banda, i la visió crítica, l'escepticisme, el desencís, la militància persistent, la reticència a "creure", de deixar-se convèncer, d'altra, lligats respectivament als personatges d'en Joan i la Carme?

-Sí. Aquests elements hi són. Hi ha un personatge amb el qual l'autor s'identifica fins el punt que en la meitat dels capítols el fa parlar en primera persona, i hi ha un personatge que resta un xic al marge, una mica enfosquit, i que es vist sempre des dels ulls de Carme. I mentre en Joan segueix el camí de l'ascens social, la Carme es queda en segona línia i se li trenquen molts dels esquemes amb els quals havia cregut sempre, tot i que manté unes fidelitats...

-...però la Carme està en segona línia, a la passiva, tot criticant a en Joan, tot observant, reflexionant sobre la seva evolució personal, sobre l'entorn, però sempre des d'un punt de vista molt intimista, i no és fins el final de la novel·la que comença a prendre partit...

-Potser pel meu mateix estil de fer i de treballar, el que no hi ha mai a la novel·la és veritats absolutes. L'obra el que pretén és crear sovint un seguit de problemes o reptes al lector, el qual pot fer dues coses: plantejar-se'ls o bé continuar amb la lectura. Això fa que en cap moment hi hagi una interpretació dogmàtica dels últims quinze o vint anys o de la realitat més actual, i això queda reflectit en el to que pren la Carme en tot moment. En qualsevol cas, per a mi, els capítols més interessants han estat els més immediats i quotidians, o sia, aquells en els quals es pretén una descripció més detallista del que fa, sent i pensa en tot moment el personatge central. Aleshores, crec que aquest, a mesura que es va llegint la novel·la, necessàriament ha de sorprendre al lector perquè es descobreix que després d'una crisi personal lligada al divorci s'ha vist en l'obligació de replantejar-se la seva vida sobre la base de reprimir alguns aspectes bàsics de la seva personalitat. I és en un context de crisi en el qual la Carme fa una evolució més sòlida i deixa de ser el personatge reflexiu, autoreprimit, controlat cerebralment, i entra en un altre nivell, que és el que precipitarà el final de la novel·la.

LLIBRERIA

DR. PUIG 40. ☎ 726 90 02 • 08202 SABADELL

EL PUNT

-La Carme és d'alguna manera la consciència, la veu sociopolítica de l'Augustí?

... en el llibre es troben més interrogants que no pas respostes, i jo voldria creure que si algun interès té el llibre, és que els interrogants estiguin ben plantejats i obliguin al lector a pensar una mica.

-Evidentment, en els posicionaments polítics de la Carme l'autor hi té una responsabilitat directa. La majoria d'obres que poden anomenar-se cròniques de la transició han estat fetes dels del punt de vista del partit hegemònic d'aleshores que era el PSUC, i en aquest cas el que hi ha és una visió des de fora, des d'allò que es podria dir l'extrema esquerra, des d'una visió crítica no només del que ha estat després la política dels socialistes, sinó fins i tot amb el tipus d'opció que es va prendre en els últims anys del franquisme i de la transició. Ha hagut aquest posicionament, però mai de manera dogmàtica; en el llibre es troben més interrogants que no pas respostes, i jo voldria creure que si algun interès té el llibre, és que els interrogants estiguin ben plantejats i obliguin al lector a pensar una mica.

-La lectura del llibre m'ha fet anar de fita en fita històrica, però sempre prenent les més tòpiques com a punt de referència, com a illes entre les quals vas entrellaçant aquesta evolució històrica...

-Sempre m'ha semblat que els capítols més reeixits eren els més immediatistes, i en tot cas, els capítols històrics tenen el sentit de situar el present de crisi de la protagonista en tota la seva magnitud. Si d'entrada són dos temps molt allunyats, a partir del moment que la Carme agafa el cotxe i baixa cap el Raval, van lligant molt més, hi ha certa convergència. I és aquí on crec que hi ha l'interès de la novel·la. Així com en els capítols més immediats el que es pretèn és una descripció sistemàtica, detallista, gairebé proustiana, en canvi en els altres capítols l'enfocament és molt més impressionista i del que es tracta és de dibuixar unes pinzellades; aquí li donem la

paraula a ella perquè cerqui en el seu passat allò que l'interessa més. Llavors, el recorregut vital no és estrictament polític, i tòpic, sinó que veiem un tema que fins ara la premsa no ha tractat gaire i que és molt important, com és la infantesa rural i el procés d'entrada a la ciutat o les claus del fracàs matrimonial. Ara bé, sí que hi ha unes referències polítiques que crec obligades perquè la generació dels setantes, si més no en l'estrat social en el qual es mouen els protagonistes, és una generació molt polititzada, massa, i això s'havia de reflectir en la novel·la.

-Sospito que hi ha referències autobiogràfiques en el personatge de la Carme, tant la seva procedència gironina, la seva vinguda a Barcelona, i d'altres molt més subtils...

-Sí. Hi ha alguns elements autobiogràfics. Hi ha dos tipus d'autors: l'autor fantàstic, que és capaç de crear un món personal absolutament diferent de la realitat, i l'autor observador, que el que fa en definitiva és explicar allò que ha vist i sentit, i en aquest sentit, jo sóc més un autor observador. I la Carme, doncs, té coses meves, com d'altres companyes de l'institut, parents, veïns i gent diversa. El que jo defenso és que la Carme és un "puzzle" de personatges, una persona amb una personalitat prou creïble, i que la novel·la crea un ambient de versemblança.

-Creus que el saber-se posar tan bé dins la pell d'una dona com tu has fet en aquesta obra, és degut a que al capdell la sensibilitat i les emocions són quelcom universal?

-Sí... És molt difícil objectivar i racionalitzar la creació literària. A vegades hi ha coses que et plantejes després, a poste-

riori; i potser, els crítics també semblen sobremesurar els elements racionals en l'explicació de fets que no tenen per què tenir una racionalitat. Ara bé, en aquest cas concret, hi ha diverses qüestions. Una és que tradicionalment considerem que l'home és més difícil que expressi uns sentiments o vivències interioritzades (si vols, en aquest sentit, estem "castrats") i per tant, potser perdria credibilitat aquesta història explicada per un home. D'altra banda, hi ha tota una tradició de literatura de dones i potser Carme, inconscientment, recull molts d'aquests elements d'altres personatges.

-Per què construir la novel·la a dos nivells, l'íntim i reflexiu -a manera de diari- i l'altre narratiu, de crònica del present?

-Un dels perills d'escriure una novel·la d'un únic personatge era que es produís una excessiva identificació entre aquest i l'autor. Aleshores, em va semblar que la manera d'aconseguir un cert distanciament era forçant-me en alguns capítols a treballar sempre en tercera persona; i això tenia un sentit molt especial en els capítols més immediatistes, en els quals l'autor arribava a despullar el personatge fins explicar els seus sentiments més íntims en cada moment. Per tant, hi ha uns capítols en tercera persona que curiosament són en els

MONISTROL
CINE FOTO

Fotografia - Cinema

Passeig de la Plaça Major, 4
SABADELL

MONISTROL

Passeig de la Plaça Major, 6
Telèfon 725 49 25
SABADELL

que més clarament es planteja un retrat psicològic del personatge, i en canvi, hi ha d'altres més lliures que són els de primera persona, on la Carme recorda alguns elements del seu passat. Aquest joc primera-tercera persona és prou coherent, sobretot a partir del moment que es sobreposen més, i en els quals els records l'ajuden a superar la situació de crisi que viu; això passa clarament a partir de la meitat de la novel·la. Però tot i que la idea inicial era aquesta, a la pràctica, el que es produeix cada cop més és una identificació entre autor i protagonista, i això diguem que traïx l'esperit inicial, tot i que possiblement li dóna algun altre alicient a la novel·la.

"Retrat de Carme..." és un retrat intimista, força subtil i sensible d'un personatge que es fa estimar per la sensibilitat que expressa. Però per moments mereix una certa compassió, potser per a tu també des del moment que la retrates en penombra; dóna la sensació de ser una mica víctima. Per què? És el producte de com tu íntimament sents la realitat?

-La novel·la està escrita des d'un sentiment de simpatia vers el personatge i lògicament un dels perills més grans d'aquest tipus de novel·la era la sensibleria. Vull creure que ho he evitat, tot i que en algun moment pot produir en el lector un cert sentiment de llàstima vers el personatge... Una de les crítiques que he sentit sobre la novel·la és la del final feliç; sembla que alguns crítics consideren que una novel·la només és bona si acaba malament...

...jo no penso que acabi bé; acaba en un entredit...

-Jo també ho penso, però segons diuen, és d'un optimisme excessiu. En el fons, si la novel·la acaba en aquest entredit, amb aquesta porta oberta a l'esperança, amb aquest optimisme matisat, és perquè a mesura que acabava m'identificava més amb la Carme; però tenia clares dues coses: una, que la novel·la havia d'acabar, perquè podria ésser una d'aquelles obres que no acaba; i també podia deixar una porta oberta, i així ho he fet.

-Escriure, per a tu, és això que diu la Carme al començament de la novel·la, un tub d'escap, un joc?

-Home, ...Aquestes coses es veuen diferent abans i després de guanyar un Premi Sant Jordi, però fins ara jo he estat un escriptor de vacances; durant el curs treballa a l'institut i em dedico a preparar la tesi i a fer d'altres treballs d'investigació històrica, i per tant, tinc poc temps. En canvi, durant les vacances, m'allunyo del món quotidià i obro un altre món, el de la literatura. L'escriptor és un personatge que

El que és evident, és que m'haig de començar a plantejar el tema de la professionalització, la possibilitat de dedicar-me de manera més permanent a escriure.

se'n pot dur el taller sempre al damunt perquè només necessita paper i bolígraf, i per tant no tanca mai per vacances. El que és evident, és que m'haig de començar a plantejar el tema de la professionalització, la possibilitat de dedicar-me de manera més permanent a escriure.

-No t'espanten les crítiques negatives que has tingut?

Algunes crítiques que han aparegut no són crítiques literàries, sinó que al darrera d'elles hi ha una certa expressió política.

-He tingut crítiques positives, regulars i negatives. Suposo que és normal. La tasca d'un crític hauria de ser, si la crítica fos quelcom seriós, obligar a l'autor a anar a més, a plantejar-se reptes cada cop més grans, i per tant, denotar més els aspectes que cal superar, que no pas els aspectes positius de les novel·les. Amb això ja estic d'acord. Algunes crítiques que han aparegut no són crítiques literàries, sinó que al darrera d'elles hi ha una certa expressió política. Els temes dels quals parlo són massa recents i donen lloc a interpretacions massa diferents, i és evident que hi ha hagut algú que s'ha sentit trepitjar més d'un ull de poll. Però això el que vol dir és que la novel·la funciona, perquè l'objectiu d'una novel·la és sempre provocar sentiments, encara que sigui en contra. El pitjor que pot passar és la ignorància, i això és el que no s'ha produït.

-Per què vas decidir presentar-te al Premi Sant Jordi, sobretot quan darrerament sembla que estan tan mal vistos els premis?

-Aquesta novel·la la vaig escriure durant l'estiu i em vaig plantejar portar-la a una editorial; però tant per tant penses que per què no et presentes a un premi. I ja posats, per què no al més ben dotat i al que té més tradició i prestigi com el Sant Jordi (ja sé que a Sabadell teniu el Sant Joan, que també és molt important). I el primer sorprés de guanyar vaig ser jo, perquè es presentaven autors importants. Respecte

Els premis són necessaris perquè en aquest país es llegeix poc, i sobretot en català...

els premis en general s'han dit moltes bestieses; en català no hi ha massa premis literaris i el que passa és que no està prou ben definit l'àmbit de cada premi. Per exemple, en literatures normalitzades, com la castellana, tens un premi de novel·la que va adreçat a best-sellers i d'altres van adreçats més a avantguarda o a creació, etc., de tal manera que quan un lector compra un premi determinat sap quin tipus d'obra es trobarà i tant li farà el d'aquest any o el de l'any passat. Això en català no passa, i el Premi Sant Jordi o el Sant Joan o el Josep Plà o el Bertrana són oberts a qualsevol tipus d'obra i no hi ha una identitat pròpia, cosa que a la llarga anirà donant-se amb la mateixa normalitat. Els premis són necessaris perquè en aquest país es llegeix poc, i sobretot en català, i els editors no paren de queixar-se dels tiratges ridículs que han de fer dels llibres; i també perquè els escriptors joves tenim dificultats per publicar. Les editorials cada cop es plantejen més un esquema comercial i aposten menys per autors o noms desconeguts; i en aquest sentit, el Sant Jordi m'ha obert les portes a un públic més ampli que no pas si no me l'haguessin donat. Els premis, d'altra banda, es plantegen en canvi arguments no estrictament comercials i això és bo.

BEN-NET
CENTRE DE NETEGES, S.A.

Soletat, 80
Tel. 725 97 77 - 725 99 87
SABADELL

CLASSIC
club

Sant A. Mª Claret, 2
Tel. 725 01 26 - SABADELL

FONTSERE

ARTICLES PELL I VIATGE

Sant Quirze, 38
Tel. 725 85 41
SABADELL